

Галичині та створити військову організацію, хоча план цих заходів уже був розробленим у Відні і переданим до Львова [3, с. 128 – 129].

Таке затягування часу було вигідно іншій стороні – полякам. 18 жовтня, майже одночасно з українцями, поляки створили Польський національний комітет на чолі з Р. Дмовським, що відразу висловив претензії на Познанщину, Західну Білорусію та Галичину. Маючи достатні гарантії від австрійської сторони про майбутнє створення власної держави та входження усєї Галичини до її складу, вони не поспішали зі створенням додаткових представницьких інституцій, адже й так більша частина адміністрації в Галичині була в їхніх руках. Лише 28 жовтня 1918 р. в Кракові відбулася нарада польських депутатів, на якій було засновано Польську ліквідаційну комісію, яка претендувала на контроль над усім регіоном, а 1 листопада комісія мала приїхати до Львова й перейняти в австрійських урядовців усю владу. За таких умов вичікування відповіді з Відня було політично смертельним для Української Національної Ради, яка могла втратити владу, навіть не отримавши її. Отже, як зазначає у своїх мемуарах К. Левицький, наближався конфлікт, який мав вирішити: хто ж буде господарем у Східній Галичині [3, с. 120]. Попереду було Листопадове повстання та україно-польська війна 1918 – 1919 рр.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Лозинський М. Галичина в роках 1918 – 1920. / Михайло Лозинський. – Відень: Український Соціологічний Інститут, 1922. – 228 с.
2. Цегельський Л. Від легенд до правди: Спомини про події в Україні зв'язані з Першим листопада 1918 р. / Лонгин Цегельський. – Львів: Свічадо, 2003. – 336 с.
3. Левицький К. Великий Зрив. До історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів та документів / Кость Левицький. – Львів: Червона Калина, 1931. – 152 с.
4. Кучабський В. Від первопочинів до Проскурівського періоду / Василь Кучабський. / Історія січових стрільців: Воєнно-історичний нарис. – К.: Україна, 1992. – С.12 – 201.
5. Левицький К. Розпад Австрії і українська справа.(Політичні спомини з р. 1918) / Кость Левицький // Воля. – Відень. – 1920. – Т.3. - № 1. – С.8 – 13; № 2. – С.54 – 59.
6. Габсбург В. Автобіографія / Вільгельм Габсбург – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.rulit.net/tag/biography-memoirs/avtobiografija-get-192070.html>
7. Кузьма О. Листопадіві дні 1918 р. / О. Кузьма. — Львів: Накладом автора, 1931. – 448 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Пархоменко Владислав Анатолійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського.

Наукові інтереси: історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження.

УДК [316.347+303.8](477.54/.6)

ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА СЛОБОЖАНЩИНІ: СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ТЕМИ

Олена ПІСКУН (Київ)

У статті проаналізовано джерела, у яких розкрито особливості етноідентифікаційних процесів узагалі та ідентичності населення Слобідської України зокрема. До окремої групи публікаційних матеріалів віднесено присвячені пріоритетним факторам: а) мова; б) релігія; в) етнокультура.

Ключові слова: Слобожанщина, ідентифікація, джерела, мова, релігія, етнокультура.

В статье проанализированы источники, в которых раскрыты особенности этноидентификационных процессов в общем и идентичности населения Слободской

Украины в частности. К отдельной группе публикационных материалов отнесены посвященные приоритетным факторам: а) язык; б) религия; в) этнокультура.

Ключевые слова: Слобожанщина, идентификация, источники, язык, религия, этнокультура.

The sources in which the peculiarities of the ethnic and identificational processes in general and the identity of the inhabitants of Slobidska Ukraine particularly are depicted in the article. The publicational materials devoted to the priority factors: a) language; b) religion; c) ethnic culture are ascribed to the separate group.

Key words: Slobozhanshyna, identification, sources, language, religion, ethnic culture.

Постановка проблеми. Виділення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми. Поняття етнічної та національної ідентифікації а також ідентичності висвітлені в ряді праць сучасних дослідників. У цих працях яких ґрунтовно розкрито генезу термінів: від виникнення в науці до кількох напрямків дослідження та застосування в наш час. Однак, проблема вивчення процесів самоусвідомлення населення Слобожанщини є новою для вітчизняної науки й поки що не стала предметом спеціального теоретичного аналізу та емпіричних досліджень.

Постановка завдання. На сучасному етапі розвитку української етнологічної науки постала необхідність історіографічного узагальнення поступу вітчизняної етнології в напрямку культурно-побутових, ідентифікаційних досліджень окремих етнографічних районів України, зокрема Слобожанщини.

Виклад основного матеріалу. Етноідентифікаційні процеси в середовищі населення Слобідської України мають свою історію у вітчизняній науці, але найґрунтовнішими з них є монографія О. В. Титар “Культура Слобожанщини: проблеми національно-культурної ідентичності” [30] та розвідки О. Мусієздова [20; 21]. У праці О. В. Титар досліджено проблеми національно-культурної ідентичності в культурі Слобожанщини на матеріалі філософії, літератури, історії, мистецтва. Авторка описує особливості слобідської регіональної ідентичності, її символи-маркери (на матеріалі опитування першокурсників Харківського університету). Дослідниця зазначає, що слобожанська ідентичність є етнонаціональним регіональним різновидом української ментальності, який сформувався під впливом Прикордоння “між землеробськими (українська, російська) і кочівницькими культурами, порівняно високим ступенем соціальної однорідності (початковий статус вільних людей), релігійної толерантності (при збереженні основного православного обряду)” [30, с. 5].

У монографії розмежовуються поняття культурної та національної ідентичності, робиться огляд літератури, яка розкриває особливості слобідської регіональної ідентичності. Також аналізуються чотири моделі слобожанських національно-культурних ідентичностей – барокова, романтично-просвітницька, модерна та сучасна (постмодерна).

О. Мусієздов у своїх розвідках [20; 21] досліджує поняття “ідентичність” та “ідентифікація” з погляду різних наук (психоаналіз, соціологія, психологія), аналізує рівень розвитку свідомості першокурсників Харківських вищих навчальних закладів.

У своїй статті “Пріоритет ідентичності: регіональне чи етнічне (за матеріалами україно-російського порубіжжя)” [3] Н. Аксьонова на основі власних польових матеріалів зробила спробу дослідити особливості самоідентичності представників Глушковського району Курської області, відносячи українців обстеженої території до діаспори. У її роботі наведено тільки два інтерв'ю, на підставі яких дослідниця резюмує, що за таких умов самоідентифікація особистості визначається тільки адміністративними категоріями, що, на наш погляд, не відповідає дійсності, оскільки не було проведено цілісного комплексного опитування, яке дало б змогу визначити ідентифікаційні пріоритети опитаних, а наведені інтерв'ю не є показовими.

Оскільки поняття “ідентифікація” перебуває в тісному зв’язку з поняттями “ідентичність”, “свідомість”, “самосвідомість”, зупинимося на дослідженнях цих термінів. Зокрема, Е. Д. Сміт у монографії “Національна ідентичність” [29] розкриває причини та наслідки формування національної ідентичності як колективного феномена, подає характерні риси ідентифікації, політичні наслідки наявності різних її видів, їхній потенційний вплив на виникнення етнічних конфліктів, аналізує випадки заміни ідентичностей, що призводять до нестабільності, способи формування територіального та етнічного різновидів самосвідомості. Автор зазначає: “Відповідно до західної моделі національної ідентичності, нації розглядаються як культурні спільноти, члени яких об’єднані, якщо не тісно згуртовані, спільною історичною пам’яттю, міфами, символами і традиціями” [29, с. 20].

Окремі аспекти розвитку української національної свідомості (філософські, історичні, політологічні, соціально-психологічні) розкриті в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема О. Антонюка [4; 5], В. Бабакова [7], І. Кресіної [16], Л. Нагорної [22; 23], М. Шульги [35–37] та ін. Зокрема, соціолог М. О. Шульга зосереджує увагу на мові, культурі як провідних чинниках формування ідентичності особистості, аналізує способи впливу етносу на особистість. Він розкриває поняття “етнічної самосвідомості”, пояснює його особливості, виокремлює причини розповсюдження білінгвізму.

Коло наукових інтересів Л. П. Нагорної є досить широким: від ідентичності та її різновидів, свідомості, до мовної політики. Вона зазначає: “Ідентифікація з етносом є у своїй основі культурною, в ідентифікації з нацією значно виразнішим є територіальний компонент. Підґрунтя етносу – біологічне, лінгвістичне, культурно-релігійне. Підґрунтя нації – інституційне, політичне, територіальне. Національна ідентичність виявляється в горизонтальній ідентифікації членів певної спільноти як співгромадян” [22, с. 46]. Дослідниця акцентує увагу на загальнонаціональних цінностях: національному інтересі, національній безпеці та ін.

Поруч із розкриттям поняття “національна ідентичність” І. О. Кресіна [16] всебічно аналізує явище української національної свідомості в контексті політичних процесів, які відбуваються в Україні та світі. У монографії авторка виокремлює три рівні національної свідомості (буденний, теоретичний, державнополітичний), пояснює відмінність між раціональним та ірраціональним компонентами національної свідомості [16, с. 87, 126–127].

Проблема вивчення етнонаціональної ідентичності мешканців Слобожанщини розкривалася також у контексті дослідження етнічного складу та мовної компетенції населення України й частково була розглянута в наукових доробках В. Євтуха [13], у яких запропоновано типологію та особливості ідентичності; В. Котигоренка [15], які є відображенням дослідження етнічних протиріч і конфліктів в Україні з урахуванням особливостей суспільної свідомості, психології. Цінними також є праці В. Наулка [25], В. Романцова [28], що подають інформацію про стан збереження традиційно-побутової культури та рідної мови в умовах міжетнічної взаємодії.

Зокрема, Л. О. Колісник [14] у праці наводить приклади трактування поняття “етнічна ідентичність” представниками примордіалізму, інструменталізму, конструктивізму. Дослідниця відзначає, що процес формування російського населення в Україні, зокрема у Південно-Східному регіоні, відбувався досить нерівномірно. До початку ХХ ст. на досліджуваній території сформувалося російськомовне місто й україномовне село, у якому росіяни були презентовані незначною кількістю, а тому швидко асимілювалися українським населенням. Увагу також зосереджено на мовному чинникові. Науковець зазначає, що розширення функцій однієї мови на території поширення білінгвізму впливає на

зниження статусу мови іншої. У той же час помітним чинником соціально-етнічного статусу росіян в Україні є їхня історична пам'ять та особливості етнічної ідентифікації. Останню, за результатами опитувань, респонденти здійснюють за етнічною належністю своїх батьків або одного з них. Як засвідчили анкетні дані, росіяни схвально ставляться до відродження української мови та культури на досліджуваній території.

Для ґрунтовнішого висвітлення формотворчих чинників ідентифікаційних процесів уважаємо за доцільне подати характеристику джерел, у яких розкрито роль мови, релігії та етнокультури при визначенні ідентичності індивіда. Значне місце відведено вивченню мови як етнонаціонального ідентитету. Зокрема, аспекти державної мовної політики розглядали Б. Ажнюк [1; 2], М. Дьячков [12], Л. Масенко [19], Л. Нагорна [22], О. Ткаченко [31], особливості існування двомовного суспільства досліджували С. Шумлянський [38], О. Черемська [32], В. Лісовий [18], у яких автори подають визначення поняття “білінгвізм”, типології двомовності.

Важливими є праці, що стосуються мови як основи визначення етнонаціональної ідентичності та ідентифікації. Це, насамперед, розвідки Т. Воропаєвої [8; 9], О. Донцова (Москва) [11], С. Нікітіної [26], З. Омельченко [27].

Недостатньо розкритим є і релігійний ідентитет. На увагу з висвітлення цього питання заслуговують доробки О. В. Шуби [34], І. М. Щербак [39], І. Б. Яськіва [40]. Так, мета праці О. В. Шуби – дослідити способи взаємодії етносу та релігії у процесі історичного розвитку та їхнє функціонування в умовах незалежної України. Науковець указує на роль і значення конфесійних чинників у національному бутті українського народу, з'ясовує тенденції розвитку етнонаціональних і релігійних процесів, причини та сутність міжцерковного конфлікту.

І.М. Щербак розглядає види ідентифікації щодо православ'я (колективна, традиційна релігійна ідентичність), окреслює символи релігійної належності. У своєму дослідженні науковець також охарактеризовує стереотипні моделі поведінки населення України в соціорелігійному просторі, аналізуючи їхні складові та форми вияву (глибоко віруюча людина, церковний вірянин, вірянин відповідно до родинних цінностей, байдужий до релігії та ін.) [39, с. 181].

Збірка “Науково-теоретичні здобутки Слобідської України: філософія, релігія, культура” [24] допомогла дослідити релігійну ситуацію в Слобідській Україні, взаємостосунки РПЦ і Толстовства (релігійне філософське вчення кін. 80-х рр. XIX ст.) на межі XIX – XX ст. на досліджуваній території, уможливила з'ясувати принципи функціонування УАПЦ у Слобожанщині. У ній уміщено доповідь про внесок Харківського єпархіального церковно-археологічного товариства та його музею в процес формування духовної культури Слобідської України в 1913–1920 рр. Також розкрито вплив московської колонізації на церковне мистецтво Слобожанського краю в XVI – XVII ст. Таким чином, наявні лише праці загального характеру й відсутні ті, які досліджують роль релігії у житті сучасних мешканців Слобожанщини, особливості розповсюдження УПЦ КП та УПЦ МП в межах регіону.

Як відомо, етнокультура є однією з форм відтворення національної свідомості українців. Вивчення традиційної культури в смузі міждержавних кордонів є найскладнішим для дослідників. Справа у тому, що на порубіжних територіях, як завжди, розміщуються близькі за своєю культурою етноси.

Російський науковець П.І. Кушнер (Книшев) зазначав, що в межах етнічних кордонів найактивніше відбуваються процеси культурного взаємообміну, що “викликає чи взаємозапозичення, чи створення перехідних форм – змішані говірки, схожий побут, уніфікацію матеріальної культури” [17, с. 61]. Можливо,

саме через це етнокультура краю неповністю досліджена. Це, зокрема, розвідки Л. Ф. Артюх “Народне харчування українців та росіян північно-східних районів України” [6], М. В. Воропай “Етнокультура українців північно-східної Слобожанщини в II пол. ХХ – на поч. ХХІ ст.” [10] та російської дослідниці Л. М. Чижикової “Русско-украинское пограничье: история и судьбы традиционно-бытовой культуры” [33], які вона проводила в 70–80-х роках ХХ ст. Найбільше уваги в праці приділено вивченню матеріальної культури та історії регіону.

У монографії Л. Ф. Артюх [6] подано результати дослідження 1975–1978 рр., яке охопило північну частину Слобожанщини та східні райони Лівобережного Полісся України [6, с. 6]. У праці розкрито особливості повсякденного харчування українських і російських селян, виокремлено спільні риси, які, на думку автора, “пояснюються спільністю історичного походження, соціально-економічних умов, близькістю природних факторів” [6, с. 106].

М. В. Воропай у своїй праці [10] подає історіографію вивчення процесу колонізації Слобожанщини, особливо Воронежської та Курської губерній у ХVII – ХVIII ст., аналізує внесок Д. І. Багалія, М. Ф. Сумцова та Л. М. Чижикової в історію вивчення краю. У доробку також подано трансформацію календарної обрядовості та основних обрядів життєвого циклу людини (весільна, родильна, поховальна обрядовість). Дослідниця зазначає, що з II пол. ХХ ст. припинили відзначати більшість свят календарного циклу й почали обмежуватися заборонами виконувати домашню роботу. Обряди ж життєвого циклу під впливом урбанізації та глобалізації отримали спрямування на спрощення традиційного змісту.

Л. М. Чижикова [33] зосереджується на дослідженні українсько-російського порубіжжя, аналізує періодизацію вивчення Воронежської, Курської областей, розглядаючи при цьому напрацювання російського лінгвіста Д. К. Зеленіна, який для розв’язання лінгвістичних задач використовує етнографічні матеріали. Дослідниця описує засновані в ХVII ст. міста, губернії, які входять нині до складу сучасної Російської Федерації. Також увагу акцентовано на російсько-українських стосунках, розглянуто фактори, що впливають на формування національної самосвідомості (спільне проживання, інтенсивне зближення побутових особливостей, російська мова навчання, міжетнічні шлюби) [33, с. 54].

Висновки з дослідження. Отже, нами опрацьовано групу джерел, у яких висвітлено питання етнопонаціональної ідентифікації, проблеми розвитку самосвідомості громадян, вивчення етнокультури та мовнорелігійної складової процесів ідентифікації.

Однак, попри непогану вивченість процесів етнопонаціональної ідентифікації окремих регіонів України, ця проблема на прикладі мешканців Слобідської України не була повністю досліджена. Опрацювання різних видів джерел, наукової літератури та використана наукова методика дали змогу виявити автору слабке вивчення проблеми етнопонаціональної ідентифікації та національної свідомості населення регіону взагалі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Ажнюк Б. Етнозахисна функція мови як наукова проблема (від Потебні до сучасності) / Б. Ажнюк // О. О. Потебня й актуальні питання мови та культури: Зб. наук. праць. – К., 2004. – С. 50–57.
2. Ажнюк Б. Мовна єдність нації: діаспора й Україна / Б. Ажнюк. – К., 1999. – 450 с.
3. Аксьонова Н. Пріоритет ідентичності: регіональне чи етнічне (за матеріалами українсько-російського порубіжжя) / Н. Аксьонова // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: II Міжнар. наук.-практ. конф., 18–20 червня 2008 р.: тези доп. – Л., 2008. – С. 139–140.

4. Антонюк О. Деякі питання формування історичної самосвідомості українського народу / О. Антонюк // Український історичний журнал. – 1993. – № 11–12. – С. 80–86.
5. Антонюк О. Історична самосвідомість як предмет етносоціологічних студій / О. Антонюк // Проблеми розвитку соціології на сучасному етапі (теоретичні та методичні питання): матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К., 1994. – С. 143–146.
6. Артюх Л. Народне харчування українців та росіян північно-східних районів України / Л. Артюх – К., 1982. – 110 с.
7. Бабаков В. Национальное сознание и национальная культура / В. Бабаков, В. Семенов – М., 1996. – 69 с.
8. Воропаєва Т. Специфіка національної самоідентифікації російськомовних українців на Півдні та Сході України / Т. Воропаєва // Етнокультурні фактори національної ідентифікації населення українського порубіжжя: міжнар. наук. конф. : тези доп. – К., 2007. – С. 9–10.
9. Воропаєва Т. Українська мова як базова основа національної ідентичності / Т. Воропаєва // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Українознавство. – К., 2007. – Вип. 11. – С. 13–17.
10. Воропай М. Етнокультура українців північно-східної Слобожанщини в другій половині ХХ – на початку ХХІ століть: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.05 «Етнологія» / М. Воропай. – К., 2009. – 18 с.
11. Донцов А. Язык как фактор этнической идентичности / А. Донцов, Т. Стефаненко, Ж. Уталиева // Вопросы психологии. – 1997. – № 4. – С. 75–86.
12. Дьячков М. Социальная роль языков в многоэтнических обществах / М. Дьячков. – М., 1993. – 115 с.
13. Євтух В. Концептуальні засади компаративного соціологічного аналізу етносів: український та єврейський етноси / В. Євтух // Проблеми розвитку соціології на сучасному етапі (теоретичні та методичні питання): міжнар. наук.-практ. конф. – К., 1994. – С. 94–100.
14. Колісник Л. Соціально-етнічний статус росіян в сучасній Україні (на прикладі Південно-Східного регіону): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціолог. наук: спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології» / Л. Колісник. – Х., 2004. – 20 с.
15. Котигоренко В. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні: політологічний концепт / В. Котигоренко. – К., 2004. – 722 с.
16. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополітичний аналіз) / І. Кресіна. – К., 1998. – 392 с.
17. Кушнер (Кнышев) П. Этнические территории и этнические границы / П. Кушнер (Кнышев). – М., 1951. – 279 с.
18. Лісовий В. Проблема двомовності / В. Лісовий // Сучасність. – 1999. – № 9. – С. 141–145.
19. Масенко Л. Мова і політика / Л. Масенко – К., 1999. – 100 с.
20. Мусієздов О. Національна ідентичність в уявленнях жителів порубіжжя: (за матеріалами дослідження харківських першокурсників) / О. Мусієздов // Етнокультурні фактори національної ідентифікації населення українського порубіжжя : міжнар. наук. конф. : тези доп. – К., 2007. – С. 28–29.
21. Мусієздов О. Феномен міської ідентичності у контексті соціологічного аналізу / О. Мусієздов // Схід/Захід: Іст.-культ. зб. / Схід ін.-т українознавства ім. Ковальських та ін.; [редкол.: В. В. Кравченко (голов. ред.) та ін.] – Х., 1998. – Вип. 9-10: Спец. вид.: Patria / [за ред. В. Кравченка] – Х., 2008. – С. 115–126.
22. Нагорна Л. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Л. Нагорна. – К., 2005. – 315 с.
23. Нагорна Л. Проблема двокультурної ідентичності українців у контексті політичної антропології / Л. Нагорна // Наукові записки ІІІЕНД. – К., 2002. – № 21. – С. 61–71.
24. Науково-теоретичні здобутки Слобідської України: філософія, релігія, культура / [під заг. ред. Ю. М. Дмитрієнка]. – Х., 1999. – 192 с.
25. Наулко В. Развитие межэтнических связей на Украине (историко-этнографический очерк) / В. Наулко – К., 1975. – 275 с.
26. Никитина С. Языковое сознание и самосознание личности в народной культуре / С. Никитина // Язык и личность. – М., 1989. – С. 34–40.
27. Омельченко З. Мова як засіб формування етнічної самосвідомості / З. Омельченко // Формування громадянської самосвідомості молоді : всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. роковинам Олега Ольжича, 24–25 лютого 1995 р.: тези і матер. – Донецьк, 1995. – С. 234–235.

28. Романцов В. Населення України і його рідна мова за часів радянської влади та незалежності (XX – початок XXI століття) / В. Романцов. – К., 2008. – 184 с.
29. Сміт Е. Національна ідентичність / Е. Сміт. – К., 1994. – 224 с.
30. Титар О. Культура Слобожанщини: проблеми національно-культурної ідентичності / О. Титар. – Харків, 2006. – 240 с.
31. Ткаченко О. Українська мова і мовне життя світу / О. Ткаченко. – К., 2004. – 272 с.
32. Черемська О. Формування мовної компетенції особистості за умов українсько-російського білінгвізму / О. Черемська // Сучасна україністика: проблеми мови, історії та народознавства : міжвузівська наук.-метод. конф.: зб. статей. - Х., 2005. – С. 114–121.
33. Чижикова Л. Русско-украинское пограничье: история и судьбы традиционно-бытовой культуры / Л. Чижикова. – М., 1988. – 256 с.
34. Шуба О. Релігія в етнонаціональному розвитку України (політологічний аналіз) / О. Шуба. – К., 1999. – 324 с.
35. Шульга М. Людина не повинна бути засобом... Етнічна самоідентифікація особистості / М. Шульга // Вісник національної академії наук України. – 1997. – № 9–10. – С. 49–63.
36. Шульга М. Людина не повинна бути засобом... Етнічна самоідентифікація особистості / М. Шульга // Вісник національної академії наук України. – 1997. – № 11–12. – С. 53–62.
37. Шульга Н. Этническая самоидентификация личности / Н. Шульга. – К.: Институт социологии НАН Украины, 1996. – 200 с.
38. Шумлянський С. Мовна політика у двомовному суспільстві (на прикладі України) : автореф. дис. на здобуття канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути і процеси» / С. Шумлянський – К., 2009. – 20 с.
39. Щербак І. Релігійні ідентичності та практики населення сучасної України / І. Щербак // Матеріали до української етнології. – 2006. – Випуск 6 (9). – С. 175–182.
40. Яськів Б. Релігія в контексті генези української національної ідеї: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.11 «Релігієзнавство» / Б. Яськів. – К., 1996. – 24 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Піскун Олена Олександрівна – аспірантка відділу “Український етнологічний центр” Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України.

Наукові інтереси: сучасні процеси етнонаціональної ідентифікації населення Слобожанщини; проблеми ідентифікації українського та російського населення порубіжних регіонів; історія формування та колонізації краю, духовна та матеріальна культури мешканців Слобідської України.

УДК 930.2 “1939/1945”

НАГОРОДНІ ДОКУМЕНТИ ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХНЬОГО ВИКОРИСТАННЯ У ТВОРЧІЙ ЛАБОРАТОРІЇ ІСТОРИКА-ДОСЛІДНИКА

Олександр ЧОРНИЙ (Кіровоград)

Дослідження торкається характеристики нагородних документів як джерела з історії Другої світової війни. Зроблено класифікацію нагородних документів, запропоновано методiku роботи з ними, а також обґрунтовано можливість використання їхнього інформативного та фактографічного потенціалів.

Ключові слова: нагорода, нагородний лист, документ, війна, історичне джерело.

Исследование касается характеристики наградных документов как источника по истории Второй мировой войны. Сделана классификация наградных документов, предложена методика работы с ними, а также обоснована возможность использования их информационного и фактографического потенциалов.

Ключевые слова: награда, наградной лист, документ, война, исторический источник.

The research concerns the characteristics of awards letters as the sources for the history